

Квалификациона питања из Увода у право

1. Које су три типичне карактеристике права?

Институционалност, принудност и нормативност.

2. Наведите три (основна) елемента државе.

- државна власт (законодавна, извршна, судска)
- територија (критеријум на основу ког се одређује просторно важење права)
- становништво (држављани, странци, апатриди)

3. Која су три основна титулуса државне власти?

Религијски титулус државне власти, знање као титулус државне власти и пристанак као титулус државне власти.

4. Који су кључни критеријуми за одређивање стварне надлежности?

Врста предмета спора, својство субјеката, вредност предмета спора, а код кривичних спорова с обзиром на тежину кривичног дела и друге особености предмета кривичног поступка.

5. Шта је принцип законитости?

Правна држава је она у којој су сви акти и одлуке државних органа донети у складу са правним нормама. Тај принцип деловања државе назива се принцип законитости.

- Законитост у ширем смислу – подразумева усклађеност са законом, као највишим општим правним актом свих правних аката и материјалних радњи државних органа и грађана.
- Законитост у ужем смислу – значи да сви правни акти мање правне снаге морају бити донети на основу аката веће правне снаге.

6. Које формалне карактеристике треба да имају закони у правној држави?

Закони у правној држави морају бити општи, јавни, јасни, проспективни и доследни.

7. Шта је принцип уставности?

Уставност је принцип у уставном праву према коме сви правни акти морају бити у складу са уставом као највишим правним актом.

8. Које су две основне карактеристике независности судства у правној држави?

То су:

- персонална одговорност – законом гарантована сталност и непокретност судија
- организациона независност – обухвата принципе који су у основи идеје о подели власти, а то значи да судску власт треба да врше посебни судски органи и да на њихов рад, избор и разрешење не треба да имају пресудан утицај органи друге две гране власти

9. Који су елементи правне норме?

То су:

- нормативни елементи – диспозиција и санкција
- индикативни елементи – претпоставка диспозиције и претпоставка санкције

10. Шта су правне чињенице?

Правне норме одређују чињенице на основу којих долази до настанка, промене (преноса) и престанка грађанских субјективних права. Те чињенице називају се правним чињеницама.

Правне чињенице морају бити прецизно утврђене, доказане, веродостојне и несумњиве.

11. Шта су правне претпоставке?

Чињенице за које право узима да постоје, не тражећи доказ о томе. Односе се на правно релативну чињеницу или околност која је очигледна, која постоји, али не и неминовно у сваком појединачном случају.

12. Како делимо диспозитије према начину њихове формулације?

Наређујуће, забрањујуће и овлашћујуће.

13. Шта садржи претпоставка санкције?

Претпоставка санкције садржи опис прекршаја диспозитије, тј. деликт као услов за изрицање и примену санкције.

14. Шта је одговорност?

Подложност прекршиоца диспозитије санкцији. Само субјект обавезе, који обавезу не изврши, може бити одговоран за учињено дело.

15. Који су основни типови одговорности?

На питање „КО у праву одговара“ разликују се: индивидуална и колективна одговорност

На питање „ПОД КОЈИМ УСЛОВИМА“ се у праву одговара, разликују се: субјективна и објективна одговорност

16. Шта је виност (кривица)?

Психички однос учиниоца према деликту одређеног квалитета. Психички однос извршиоца према делу се раздваја у виност у погледу радње – делатна виност, и виност у погледу последице – последична виност.

17. Која су два редовна облика виности?

Умишљај и нехат.

18. Шта је урачунљивост?

Подобност за урачунавање кривице и претпоставка је виности.

19. Шта је санкција у нормативном смислу?

Заповест о понашању прекршиоца диспозитије и заповест државном органу да изрекне и примени санкције.

20. Које су две врсте санкција против правних аката?

Рушљиви правни акт и ништавност правног акта.

21. Шта су опште, а шта појединачне правне норме?

Опште правне норме су заповести о понашању субјекта права, који могу бити физичка лица или установе. Појединачне правне норме упућују на конкретан захтев одређеном субјекту или субјектима, који се налазе у једној индивидуалној ситуацији.

22. Који су типови средстава којима се норма чини неодређеном?

- диспозитије које садрже правне стандарде
- алтернативне диспозитије
- диспозитивне диспозитије
- диспозитије које дају дискрециона овлашћења

23. Шта је *vocatio legis*?

Период између објављивања закона (или правних прописа) и њиховог ступања на снагу.

24. Шта подразумева забрана ретроактивности?

Подразумева да закони треба да регулишу понашања и ситуације које су настале након њиховог доношења.

25. Шта је ступање на снагу?

Моменат када општа правна норма ступи на снагу након протеча *vocatio legis*.

26. Шта је правоснажност?

Законитост појединачног правног акта, нпр. судске пресуде након искоришћеног правног лека.

27. Шта значи начело екстериторијалности?

Начело екстериторијалности (имунитета или привилегије) значи изузимање неких лица и објеката од важења правног поретка државе, на чијој се територији налазе. По правилу, начело се односи на дипломатске и конзуларне представнике, чланове међународних организација, шефове страних држава...

28. Шта је правни акт у ужем смислу?

Психички процес којим се стварају:

- правна норма
- нормативни елементи правне норме
- услови за примену нормативних елемената правне норме

29. Шта садрже акти-норме?

Акти-норме су акте којима се стварају правне норме.

Зависно од тога да ли се њима стварају опште или појединачне правне норме, могу бити: општи правни акти и појединачни правни акти.

Зависно од тога да ли стварају и садрже целу норму или само неки од њених делова, могу бити: потпуни и непотпуни.

30. Шта садрже акти-услови?

Акти-услови су акти којима се стварају услови за примену диспозиција неких норми.

Изјаве воље које су апстрактно предвиђене у претпоставкама неких општих правних норми.

31. Која су три елемента форме правног акта?

- субјекат који је надлежан за доношење
- поступак за доношење
- материјализација

32. Шта је правна снага?

Правна снага правног акта је мера утицаја коју 1 акт врши на друге ниже акте и мере утицаја коју трпи од других, виших аката. Правна снага зависи од обима и квалитета моћи, коју поседује орган који га доноси. Она зависи од форме правног акта коју условљава његова садржина.

33. Које су три основне врсте појединачних правних акта којима се стварају појединачне норме?

Потпун управни акт, потпун правни посао и потпун судски акт.

34. У чему је основна разлика између управног акта и правног посла?

Разлика је у томе што управни акт доноси државни орган управе, а правни посао стварају недржавни субјекти (физичка и правна лица) и држава када наступа као приватноправни субјекат, не као јавна власт.

35. Шта је судски акт у материјалном смислу?

Судски акт у материјалном смислу решава спор у праву и о праву прецизирањем титулара, природе, врсте и обима субјективног права и изрицањем појединачне санкције у случају прекршаја диспозиције опште норме.

36. Шта су формални извори права?

Опште правне норме као правила о понашању једне, нормом означене, категорије субјеката права, чији је број неодређен и неограничен.

37. Шта је закон у формалном смислу?

Акт који доноси посебан законодавни представнички орган, који је легитимно изабран и конституисан у прописаном поступку.

38. Шта је закон у садржинском смислу?

Закон у садржинском смислу садржи опште норме којима се заснивају овлашћења и обавезе правних субјеката и уређује организација власти у држави.

39. Шта је устав у формалном смислу?

Акт највеће правне снаге који доноси суверен, уставотворни орган према посебном уставотворном поступку, или законодавни орган, али према другачијем и сложенијем поступку него што је поступак за доношење „обичних“ закона.

40. Шта је устав у материјалном (садржинском) смислу?

Устав у материјалном смислу садржи норме којима се одређују организација и делатност највиших органа државне власти, уређују основни друштвено-економски и политички односи, прокламују и гарантују основна права и слободе.

41. Који су уговори као формални извор права?

Само уговори који садрже опште правне норме могу постати извор права. Најзначајнији су међународни и колективни уговори.

42. Који су најзначајнији подзаконски општи акти?

Уредбе, статuti, одлуке, упутства, правно обавезни закључци, наредбе и пословници.

43. Шта је судски прецедент?

Судска пресуда која формално обавезује на једнако поступање у свим будућим истоврсним случајевима (али и у том, конкретном). И она представља извор права.

44. У чему је разлика између објективног и субјективног права?

Објективно право је скуп свих важећих правних норми једног поретка, док је субјективно право властито право, тј. слобода појединца да делује на одређен начин који објективно право допушта, признаје или чак подржава.

45. По чему разликујемо апсолутна од релативних субјективних права?

Код апсолутних права постоје уопштено одређене и негативне обавезе свих осталих лица да се суздржавају од било које радње која би омела или угрозила вршење овлашћења из таквог права. Зато се каже да делују „*erga omnes*“ (против свих).

Код релативних права, субјективном праву његовог носиоца одговара конкретна, позитивна и активна обавеза сасвим одређеног субјекта или субјеката. Зато се каже да делују „*inter partes*“ (између две стране).

46. Шта је надлежност?

Врста субјективног права које се не врши у свом, већ у туђем интересу. Надлежност је у исто време и право и обавеза.

Надлежност је правно овлашћење субјекта (физичких и правних лица) да се понаша у туђем интересу на основу дозволе и заштите правног поретка.

47. Шта је злоупотреба права?

Злоупотреба права је када се вршењем свог права нарушава туђе право. Злоупотреба права почиње тамо где престаје употреба права.

48. Шта је правна способност?

Способност неког лица да буде носилац права и обавеза. Стиче се рођењем, а губи смрћу, осим у случају заштите наследно правних интереса зачетог, а нерођеног детета, где се користи правна фикција да је оно већ рођено.

49. Шта је пословна способност?

Способност лица да изјавама воље изазива правне последице. Пуну пословну способност имају пунолетна и урачуњљива физичка лица.

50. Шта је физичко лице?

Самосвесно људско биће које има одређена права и обавезе које дефинишу његов правни статус. Подложно је физичким законима, за разлику од правног лица.

51. Шта је правно лице?

Друштвена творевина, сачињена од људи и имовине, којој је као целини признато својство субјекта права.

52. Шта је заступање?

Правни однос у којем заступник има право и дужност да преузима извесне правне радње, у име и за рачун заступаног лица.

53. Шта је фактичко питање у правном расуђивању?

Испитивање да ли одређене чињенице и околности постоје или не помоћу доказа. Тиче се онога што се догађа или се догодило.

54. Шта је правно питање у правном расуђивању?

Питање да ли за утврђено чињенично стање постоји, и, ако постоји, која се правна норма односи на то питање.

55. Шта је тумачење права?

Тумачење у најширем смислу речи је поступак помоћу којег настојимо да разумемо неку појаву, која је носилац значења.

Тумачење у ширем смислу речи представља синоним за разумевање сваког туђег језичког исказа, вербалног или писаног.

Тумачење у уском смислу речи је откривање значења неког туђег језичког исказа (текста) који је нејасан, чије је значење спорно.

56. Према субјектима који тумаче, које врсте правног тумачења постоје?

Судско, аутентично и доктринарно (научно) тумачење.

57. Који су разлози за спорне случајеве?

Језички (нејасност и неодређеност), системски и функционални (општост правних норми).

58. Које технике (средства) тумачења права постоје?

Језичке, системске и функционалне (историјско и циљно тумачење).

59. Која правила о отклањању супротности између норми постоје (навести барем два)?

- виша норма укида нижу
- новија укида старију исте правне снаге
- посебна укида општу (изузетак укида правило)
- новија општа не укида старију посебну

60. Шта је правна празнина?

Правне празнине су они случајеви који доспеју на суд, а за које у датом правном поретку уопште не постоји правна норма која би их решила.